

Eettinen, vaikuttava, sosiaalinen ja muuten vastuullinen rahoitus – vaikutukset toiminnan arvioimiseen ja tarkastamiseen

Vastuullinen sijoittaminen ja vastuullisuuteen liittyvien ehtojen käyttö rahoituksessa on lisääntynyt huomattavasti viime aikoina ja oletettavasti kehitys jatkuu samaan suuntaan edelleen. Vastuullinen sijoittaminen vaikuttaa nyt käytännössä vain niihin yrityksiin ja muihin yhteisöihin, joiden osakkeet tai lainat ovat julkisen kaupankäynnin kohteena, mutta vastuullisuuteen sidotut rahoitusehdot voivat koskea ja alkaa koskea kaikkia lainarahaa hakevia yhteisöjä. EU on suunnittelemassa oman Green Bond Standardinsa (EU GBS) ulottamista unionin lainsäädäntöön, mikä alkaisi varmasti ohjata myös muuta kuin GBS:n piiriin kuuluvaa rahoitusta. Asia on varsin ajankohtainen nyt kun EU:n työryhmä vastikään julkaisi loppuraporttinsa aiheeseen liittyvästä taksonomiasta eli vastuullisuusalueiden ja niihin liittyvien tavoitteiden määrittelyistä.

Vastuullinen sijoittaminen eri muodoissaan, oli se sitten passiivista sosiaalisesti vastuullista (SRI eli socially responsible investing), vastuullisuusmittareihin sidottua (ESG investing) tai aktiivisemmin vaikuttavaa (impact investing), asettaa toimintatavoille sellaisia vaatimuksia, joita ei aiemmin osakkeenomistukseen tai isoihin lainajärjestelyihin ole totuttu liittämään. Nyt sijoittajat – yhteisöltä itseltään mitään kysymättä – päättävät sijoituksistaan omien tai esimerkiksi EU:n määrittelyjä seuraavien vastuullisuuskriteeriensä pohjalta ja voivat vetää rahansa pois sellaisista yhteisöistä, jotka eivät sijoittajan vaatimuksia täytä, vaikka sijoittaminen olisikin passiivista. Vaikuttavuussijoittamisessa sijoittajat tuovat kantansa aktiivisemmin esille ja pyrkivät rahoituksellaan tukemaan asettamiaan vastuullisuustavoitteita, mutta ei niistäkään yhteisön kanssa neuvotella. Sen sijaan lainarahoituksen ehdoista voidaan sopia luotonantajan kanssa, eli mitkä ovat tavoitteet ja miten niitä mitataan. Mutta jos toimialakohtainen käytäntö alkaa vakiintua, tai EU:n GBS:n kriteerit nousevat jonkun tason EU-säädöksiin, ei lainanottajalla silloinkaan ole juuri mahdollisuuksia ehtoihin vaikuttaa.

YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteita (UN PRI) noudattavat rahoittajat saavat UN PRI – jäsenyyden, kun sitoutuvat noudattamaan ohjelman periaatteita. PRI:tä on kritisoitu siitä, että sen kriteerit ja seuranta ovat olleet heikkoja. Heikot tai epämääräiset mittarit ovat antaneet mahdollisuuden ostaa hyvä omatunto tai ”alibin olla tekemättä mitään”, kuten John Elkington, kolminkertaisen taseen (triple bottom line) kehittäjä on todennut sijoittajien käyttämien vastuullisuusmittarien tasosta yleensä ja niiden suhteesta ympäristön, työntekijöiden ja yhteisön kohteluun. UN PRI on nyt tiukentanut sääntöjään ja uhkaa siirrolla tarkkailulistalle tai erottamisella, jos edes minimiperiaatteita ei aktiivisesti noudateta. Tämän voi päätellä johtavan laajemminkin sijoittajien ja rahoittajien omien mittareiden täsmentämiseen, mikä väistämättä näkyy myös niiden vaatimuksissa rahoituskohteiden valinnassa.

Vastuullinen sijoittaminen on jo nyt aiheuttanut joillain toimialoilla vaikeuksia rahoituksen järjestämisessä. Muut kuin valtiolliset hiilikaivosyritykset eivät saa rahoitusta juuri mistään, kun monet sijoitusrahastot ovat päättäneet luopua hiilen tuotannon rahoittamisesta, ja pankit joutuvat seuraamaan perässä – mm. Barclays Bank Englannissa on joutunut kovan kritiikin kohteeksi. Mutta rahoitusongelma voi levitä hiilentuottajista hiiltä käyttäviin voimayhtiöihin, näille laitteistoa toimittaviin konepajoihin ja ehkä jopa niihin yhteisöihin, jotka hankkivat energiansa hiiltä käyttäviltä voimayhtiöiltä. Jos sijoittajat päättävät laajentaa ei-vastuulliseksi katsottavan toiminnan kenttää, yhteisön rahoituksen varmistaminen voi muuttua hyvinkin nopeasti vaikeammaksi, etenkin jos pankit seuraavat perässä.

Vastuullisen sijoittamisen ja rahoituksen periaatteiden tunteminen ja tilanteen seuraaminen on nousemassa myös sisäisen tarkastuksen ohjelmassa tärkeään asemaan, tai ainakin sen pitäisi olla mukana kun olennaisia tarkastusalueita arvioidaan. Sisäisen tarkastuksen on otettava

kantaa asiaan monella tasolla, alkaen siitä miten vastuullisuusehtoja sisältävien lainojen vaatimukset on otettu operatiivisessa toiminnassa huomioon, ja edeten siitä yhteisön valmiuteen selvittää sijoittajien ja luottajien vastuullisuuskriteerit ja miten yhteisön toiminta niihin sopii, ja jatkuen edelleen vastuullisuuskriteerien sisällyttämiseen strategiatason päätöksiin. Rahoituksen vaatimat vastuullisuuskriteerit voivat poiketa yhteisön muusta, yhteisö- ja toimialasidonnaisesta vastuullisuusmäärittelystä, joten tarkastuksen on arvioitava näitä yhdessä ja erikseen – vaikka rahoittajien ja sijoittajien kriteereitä ei tunnetaisikaan, eikä ainakaan sitä mitä mitataan ja arvioidaan jonkun ajan päästä.

Timo Punkari

Vastuullisuus ja sen tarkastaminen ovat 25.8.20 järjestettävän koulutustilaisuuden keskeisiä aiheita. *"Vastuullisuuden tarkastaminen – Muutakin kuin vastuullisuusraportoinnin tarkastusta"* – koulutus perehdyttää vastuullisuuden osa-alueisiin ja olemukseen ja vastuullisuusraportointiin, sen tarkastamiseen ja kehityssuuntiin.

Kirjoittaja on toiminut pitkään isojen ja pienempien konsernin taloushallinnossa, ja on nyt itsenäinen asiantuntija, tilintarkastaja, sisäinen tarkastaja, talouden projektien vetäjä ja akateeminen tutkija. Hän on Suomen ja UK:n IIA:n jäsen ja tilintarkastaja Suomessa (KHT) ja UK:ssa (FCCA). Kirjoittajalla on pitkä kokemus niin talous- kuin vastuullisuusraportointistakin kaikista näkökulmista joka organisaatiotasolla ja useissa maissa, itse tehden, omassa organisaatiossa teettäen, muiden raportteja lukien, raportoinnin kehittäjänä ja konsulttoijana, raportoinnin tarkastajana tilintarkastuksissa ja sisäisessä tarkastuksessa, ja myös akateemisena tutkijana.